



Observatielijst peuters

Analyse doelen Jonge kind

slo

Mei 2016

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording



2016 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs & Kenniscentrum Leermiddelen

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & www.wikiwijsleermiddelenplein.nl

E-mail: primaironderwijs@slo.nl & leermiddelenplein@slo.nl



slo

CITO Observatielijst peuters sociaal-emotioneel functioneren

DEEL 1: ACHTERGRONDGEGEVENS OBSERVATIELIJST

Titel	<i>Observatielijst peuters sociaal-emotioneel functioneren</i>
Auteurs	Cito
Uitgever	Cito
Jaar van uitgave	2012
Doelgroep	Kinderen van 2 en 3 jaar in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.
Samenstelling van het instrument	Het instrument bestaat uit een handleiding, een kopieerbare observatielijst en kopieerbare registratieformulieren.
Doorgaande lijn	De <i>Observatielijst peuters sociaal-emotioneel functioneren</i> is een onderdeel van het <i>Cito Volgsysteem jonge kind</i> . Daarbij horen ook <i>Taal voor peuters</i> en <i>Rekenen voor peuters</i> . De <i>Observatielijst peuters</i> is onderdeel van de observatielijsten voor jonge kinderen van Cito die het sociaal-emotioneel functioneren van jonge kinderen in kaart brengen en sluit aan bij <i>Observatielijst baby's en dreumesen</i> (voor kinderen van 6 maanden tot 2 jaar in kinderdagverblijven) en <i>Observatielijst VISEON voor kleuters</i> (voor leerlingen in groep 1 en 2 van het reguliere basisonderwijs).
Geanalyseerde onderdelen	<i>Observatielijst peuters sociaal-emotioneel functioneren</i>
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	<p>"Met de <i>Observatielijst peuters</i> kunt u het sociaal-emotioneel functioneren van kinderen vanaf hun tweede jaar in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in kaart brengen en volgen. In kaart brengen en volgen betekent dat we proberen uitspraken te doen over het functioneren van het kind, waarbij we veronderstellen dat aan dat functioneren een bepaalde ontwikkeling of vaardigheid ten grondslag ligt."</p> <p>"De <i>Observatielijst peuters</i> is geen screeningsinstrument voor risicokinderen, maar uit de scores van een kind op de observatielijst is wél af te leiden waar het kind extra aandacht en stimulering nodig heeft."</p> <p>"Bij de opzet van de observatielijst is de ontwikkelingslijn van het sociaal-emotioneel functioneren van kinderen als uitgangspunt genomen. Daarnaast is de observatielijst afgestemd op de pedagogische en didactische eisen die vanuit de omgeving aan een kind gesteld worden. Vanuit het advies van de Onderwijsraad van 2008: <i>Een rijk programma voor ieder kind</i> vormen zowel doelstellingen voor peuters als dreumesen uitgangspunten voor de opzet en inhoud van de <i>Observatielijst peuters</i>. Ook de domeinen en doelen die SLO onderscheidt voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het jonge kind zijn als uitgangspunt gebruikt."</p>
Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het instrument/ de methode	"Peuters ontwikkelen zich razendsnel. Bovendien stelt een kinderdagverblijf of peuterspeelzaal relatief hoge eisen aan kinderen op het gebied van het sociaal-emotioneel functioneren. Dat komt doordat ze er veel met andere kinderen en volwassenen te maken hebben, meer dan wanneer ze thuis zouden zijn. Er wordt van peuters verwacht dat ze zich tot op zekere hoogte in sociaal opzicht kunnen aanpassen en dat ze hun gedrag kunnen afstemmen op dat van andere kinderen." "Het is lastig om ontwikkeling heel strikt in stadia op te vatten. Ook is er geen duidelijke grens tussen de dreumes- en peuterperiode."

Inhoud	<p>De <i>Observatielijst peuters</i> is een methodeonafhankelijke observatielijst. De gestandaardiseerde en genormeerde lijst biedt leidsters in de kinderopvang (kinderdagverblijf of peuterspeelzaal) steun bij het observeren en beoordelen van het gedrag en de sociale ontwikkeling van kinderen. De lijst bestaat uit 32 observatiepunten in de vorm van uitspraken of (tegengestelde) stellingen. De observatiepunten op de lijst zijn geordend in drie categorieën van gedrag (sociaal gedrag, welbevinden en speelwerkhouding) en staan op een vierpuntsschaal (0, 1, 2, 3).</p> <p>De <i>Observatielijst peuters</i> onderscheidt vier hoofdstukken: inhoud, handleiding, observatielijst en registratieformulieren. De handleiding bestaat uit zes delen: inleiding, observatielijst peuters sociaal-emotioneel functioneren, afname, rapportage, interpretatie en gebruik en bijlagen.</p>
Aspecten taalontwikkeling	Niet van toepassing.
Aspecten rekenontwikkeling	Niet van toepassing.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	<p>De 32 tegengestelde stellingen zijn gericht op drie categorieën van gedrag dat in de ontwikkeling van kinderen en voor hun functioneren in het kinderdagverblijf of op de peuterspeelzaal belangrijk is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sociaal gedrag (gedrag waarin kinderen hun sociale vaardigheid (sociale competentie) laten zien); • welbevinden (hoe goed zit een kind in zijn vel; veiligheid en emotionele stabiliteit); • speelwerkhouding (taak- en werkhouding in allerlei situaties, ook spelsituaties, waarin het kind concentratie en (volgehouden) aandacht moet kunnen opbrengen; de wijze waarop het kind aangestuurd kan worden).
Werkwijze	<p>De <i>Observatielijst peuters</i> kan gedurende het hele jaar worden afgenomen waarbij wordt geadviseerd om de lijst voor elk kind minimaal één keer per jaar in te zetten. "Het invullen van de lijst kost in de regel niet meer dan 8 minuten per kind." Elk observatiepunt op de lijst bestaat uit twee tegengestelde stellingen met daartussen een vierpuntsschaal (0, 1, 2, 3). Geadviseerd wordt om de lijst alleen in te vullen voor kinderen die langer dan drie maanden op het kinderdagverblijf of peuterspeelzaal zitten en om op een dag niet meer dan vijf kinderen achter elkaar te beoordelen. Voor leidsters die werken in een duobaan wordt geadviseerd om beide de lijst voor elk kind in te vullen. Na afname kan voor elk kind de score op de afzonderlijke categorieën worden bepaald en kunnen de resultaten worden verwerkt tot enkele rapportages die met elkaar een beeld geven van het sociaal-emotioneel functioneren van ieder kind afzonderlijk en van de groep als geheel.</p>
Aanwijzingen voor normering	<p>De leidster maakt per observatiepunt bestaande uit twee tegengestelde stellingen een keuze tussen 0, 1, 2, 3 door eerst te bepalen welke van de twee stellingen het meest van toepassing is op het kind en door vervolgens te bepalen of die stelling helemaal van toepassing is of slechts gedeeltelijk. Na afname kan voor elk kind afzonderlijk per categorie het categorietotaal, de score en het niveau (I t/m V of A t/m E) worden bepaald. Vervolgens kunnen de resultaten worden verwerkt in een groepsoverzicht (overzicht van de resultaten van alle kinderen van een bepaalde leeftijd op de verschillende categorieën van de lijst) en een groepsrapport (resultaten van de kinderen uit een leeftijdscategorie</p>



	weergegeven in een grafiek) die samen een beeld geven van het sociaal-emotioneel functioneren van de groep als geheel. In de handleiding staan voorbeelden van deze rapportagemogelijkheden.
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	De vastgelegde informatie kan worden geanalyseerd door de scores van het kind te vergelijken met de scores in de normgroep en/of met de scores op eerdere afnamemomenten. Daarnaast staan in de handleiding enkele voorbeelden voor het verzamelen van aanvullende informatie om nadere analyse te doen. Vervolgens kan een handelingsplan worden opgesteld. Er wordt geadviseerd om een plan van aanpak te maken waarbij kinderen, collega's en ouders worden betrokken als het gedrag van het kind vooral door de omstandigheden van het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal wordt opgeroepen. Ook wordt geadviseerd om hulp van deskundigen in te roepen als vermoed wordt dat de oorzaak van de problemen in het kind zelf liggen. In de observatielijst staan geen concrete aanwijzingen voor het maken van een handelingsplan. Voor nadere informatie over het uitvoeren van analyses en het opstellen van een hulpplan wordt verwezen naar de website sociaal-emotioneel van SLO.



DEEL 2A: ANALYSE-RESULTATEN SLO-DOELEN (beschrijvend)

Sociaal-emotionele ontwikkeling aanvang groep 1

Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Het gebruiken van de woorden 'ik' en 'wij' is niet aangetroffen. Het instrument gaat wel in op het tonen van gevoelens maar er staat niet specifiek aangegeven of dit verbaal of non-verbaal is en of het kind zelf de emoties kan onderscheiden. Bij het 'controle krijgen over zichzelf' komen onder meer het goed omgaan met onverwachte gebeurtenissen en het wel of geen last hebben van plotseling omslaande emoties aan de orde.
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	De ontwikkeling van zelfstandigheid komt beperkt aan de orde in de observatielijst. Het om zijn of haar gemak voelen in de groep is wel aangetroffen. Twee items komen indirect en/of gedeeltelijk aan bod. 'Wil graag dingen zelf doen' bij het al dan niet nodig hebben van sturing en het doorzetten bij een spel of werkje. 'Kan zich waarschijnlijk grotendeel zelf redden' ook bij het (niet) nodig hebben van emotionele steun van de leidster en het zelf oplossen van conflicten. Zelfredzaam gedrag bij zaken als aankleden, naar toilet gaan e.d. komen niet aan de orde.
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	De meeste items van dit domein komen in het instrument aan bod: het belangstelling hebben voor, het samenspelen met en zorgen voor andere kinderen ('troost een ander kind'). Sommige doelen komen indirect of gedeeltelijk aan de orde: accepteren dat het niet alles goed kan (bij: 'heeft vertrouwen in eigen kunnen'), een ander kind duidelijk maken wat hij/zij wel/niet wil (bij: 'het zelf oplossen van conflicten') en het open staan voor nieuwe gebeurtenissen en opdrachten (bij: 'kan goed omgaan met onverwachte gebeurtenissen'). Niet aangetroffen zijn: het helpen van anderen, het ontdekken van patronen in gedrag van zichzelf en anderen en het handelen van uit zichzelf bij wat wel of niet mag.
Domein Werkhouding en concentratie	De items voor het domein Werkhouding en concentratie komen gedeeltelijk aan de orde. Het rustig en zelfstandig werken komt bij meerdere items aan bod. Het open staan voor nieuwe dingen en het al dan niet nog intuïtief reageren komt niet voor in het instrument.



DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN SLO-DOELEN (tabel)

Legenda:			
■	=	aanwezig	
▣	=	gedeeltelijk aanwezig	
□	=	niet aanwezig	
n.v.t.	=	niet van toepassing	

Sociaal-emotionele ontwikkeling aanvang groep 1

Het kind...		
Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	benoemt zichzelf als 'ik'	□
	gebruikt en begrijpt het woord 'wij'	□
	ontdekt de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep	□
	toont non-verbaal eigen gevoelens	▣
	kan basisemoties onderscheiden	▣
	krijgt controle over zichzelf	■
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	voelt zich op zijn/haar gemak in de eigen groep	■
	durft te experimenteren/ probeert nieuwe dingen uit om grenzen te ontdekken	□
	weet dat 'nee' zeggen een reactie oplevert van de ander	□
	kan aangeven dat het hulp nodig heeft	□
	wil graag dingen zelf doen	▣
	leert ervaren wat hij/zij al kan	□
	kan zich waarschijnlijk grotendeels zelf redden	▣
	helpt actief mee met het opruimen van de gebruikte materialen	□
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	kijkt veel naar andere kinderen	■
	deelt ervaringen met een ander	■
	probeert om met andere kinderen te spelen	■
	kan al een beetje met andere kinderen iets delen	■
	neemt een afwachtende houding aan bij het samenspel	■

Het kind...		
	zorgt voor andere kinderen	■
	kan anderen al een beetje helpen en vindt dat ook fijn om te doen	□
	kan van tijd tot tijd op zijn/haar beurt wachten	■
	denkt en handelt nog vanuit zichzelf bij wat mag en niet mag	□
	staat open voor nieuwe situaties en opdrachten	■
	kan eenvoudige gevoelens bij anderen waarnemen (inschatten)	■
	begint bewust patronen te ontdekken in het eigen gedrag en het gedrag van anderen	□
	toont belangstelling en sympathie voor andere kinderen	■
	accepteert dat het niet alles even goed kan	■
	maakt aan een ander kind duidelijk wat hij/zij wel/niet wil	■
Domein Werkhouding en concentratie	denkt en reageert vooral intuïtief	□
	heeft plezier in het leren van nieuwe dingen	□
	kan rustig werken voor een kortdurende periode	■
	probeert zelf problemen op te lossen tijdens het werken	■
	kan een bekende opdracht die duidelijk is, zelfstandig uitvoeren	■

